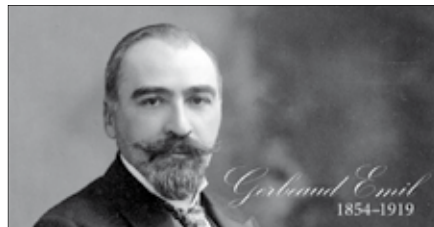

Gerbeaud és a zserbó

A híres cukrász családnevét nemcsak a rangos pesti cukrászda, hanem – magyaros átírással, csupa kis betűvel – a máig közismert és kedvelt sütemény is őrzi. *Gerbeaud* Emil (Èmile Jean Antoine Gerbeaud – a szerk.) a Genffel határos svájci kisvárosban, Carouge-ban született, 1854-ben. Felmenői mind cukrászok voltak, így már gyerekkorától ebben a szakmában nevelkedett. Inaséveit Nyugat-Európában, német, francia és angol földön töltötte, első saját üzletét 1879-ben, a francia Saint Étienne városában nyitotta meg. A tőle másfél évtizeddel idősebb neves pesti cukrász – *Kugler* Henrik – párizsi útja során, 1882-ben ismerte meg. Két évvel később az ő hívására települt át feleségével a magyar fővárosba. Hitvese – a szintén svájci *Ramseyer* Eszter – egy genfi csokoládégyáros famíliából származott, így az első perctől kezdve a magánéletben és a szakmai kiteljesedésben is legfontosabb támaszának bizonyult. Gerbeaud-ék döntésében *Kugler* európai hírneve és kapcsolatrendszere mellett a magyar munkaerő, illetve a friss magyar termékek (tojás, tej, vaj, liszt stb.) olcsósága is szerepet játszott.

A *Kugler*-*Gerbeaud* társulás sikerre volt ítélve. *Kugler* honosította meg Magyarországon a *mignon*t, ami jó időre *kuglerként* köznevesült, *Gerbeaud* pedig Pesten is népszerűvé tette a párizsi krémes és vajjas süteményeket, sokféle pralinét s pasztillát is. Újítása volt a macskanyelv és a konyakos meggy, amelynek diadalútja világszerte máig tart. *Kugler* 1870-től működött a *Gizella* téren (ma *Vörösmarty* tér) a „*Kugler* Henrik cs. és kir. udvari czukrászda” cégtábla alatt, amint azt korabeli látképek ábrázolják a sarokház körül sétáló párokkal, családokkal, az épület előtt álló „*Kugler*” feliratú áruszállító lovaskocsival. *Gerbeaud* egyedüli tulajdonossá válása után „*Kugler* Henrik utóda *Gerbeaud*” lett a hivatalos elnevezés, amely 1908-ban azt új vállalkozási formára utaló „Rt.”-vel is kiegészült. Ovális emblémájuk a „*Kugler GERBEAUD* Henrik” volt.

A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum a nagy cukrász halálának centenáriuma kamaratárlattal emlékezik a cégre és az alapítókra. A vitrinekben kézzel írott, francia nyelvű termékfüzetek sorakoznak, fekete fedelükön „*Fruits – Maison Kugler*” (Gyümölcsök – *Kugler* Ház) vagy „*Étude de Cacaos Kugler*” (Kakaó-tanulmányok *Kugler*) aranyozott címekekkel. Az ábrák között krumpliszsákok, gombás kosarak és boroshordók is felbukkannak. A korabeli metszeten felismerhető a mai, hagyományörző enteriőr, ám az előkelő hölgyek széles karimájú, tornyos kalapot hordanak, darázsderékkel

Gerbeaud Emil
mellképe

(Fotó: MKVM archívum)

feszengek földig érő szoknyában, az urak pedig frakkot és cilindert viselnek. Az elegáns közönség körében olykor az uralkodócsalád tagjai és arisztokraták mellett politikusok, gazdag gyárosok, kereskedők, bankárok egyaránt feltűntek. Világhírű művészek – köztük *Liszt* Ferenc – is többször megfordultak itt. A kéziratos francia menükártyák szegélyét rokokó virágfüzereket tartó angyalkák díszítették, de nemcsak erre, hanem a csomagolásra is sokat adtak.

Neves iparművészek tervezték a csomagolópapírokat, a karton díszdobozokat a bádogszelencéket, a fedeles skatulyákat. „*Cacao por*” barna alapon arany betűkkel és középkori páncélos lovassal, „*The Impérial*” vajszín mezőben zöld tealevél mintasorokkal, „*Thiergarten*” cirkuszi porondon zenélő állatokkal, „*Les Maltaises*” tengerparti idill népviseletes parasztpárral – böngészhetjük a feliratokat, képeket. A díszítő ábrákon akad még rokokó társaság a parkban, de fapapucsban, főkötőben, matrózsapkában játszadozó holland gyerekcsoport is. A fővárosi látképek között felfedezhetjük a millenáris „*Ős-Buda várát*” vagy a „*Pastilles du Parlement*” elnevezésű terméken az Országház árnyrajzát. Népes tárgycsoport a virág formájú változatok részlege, így a „*Pastilles á la violette*” lila ibolyákkal ékes, a tarka árvácska önmagáért beszél. A rózsaszálás dobozkákon gobelinnel, gyöngyhímzéssel, netán vert csipke technikával készültek a minták (az utóbbi a „*Pastilles chocolat fondantes*” terméket borította). A kerek kartondobozokat aranszálas paszománttal szegélyezték, oldalukat brokáttal vonták be. A konyakmeggy találó ötlettel, fekete selyemre festett japán cseresznyevirággal és arany bojttal díszített ovális dobozba került. A keleties ihletésű stílus kategóriában felfedezhetünk még stilizált törökös úrihímzést és népies vadvirágokat is búzakalásszal. Az újabb termékek csomagolásai között tallózva, a lila tónusú *Sissi*-portré mellett *Gerbeaud* szakállas arcmása kelti fel a figyelmet, de a nyelvüket nyújtogató bájnegédes cicák a „*Langues de Chat*” macskanyelves dobozán is emlékeztetnek. Az ironia is helyet kap: a kerek márványasztalra könyöklő hölgyek pletykálkodásának zsánerjelenete révén, könnyed karikatú-

Díszdobozok virágos mustrával, Kugler-Gerbeaud páros felirattal

(Fotó: MKVM)

ra modorban... Az eklektikus múltidézt kétkarú réz kínáló teszi teljesebbé, szőlőgírlandos talppal. Akantuszleveles ágain fodros peremű üveg tányérok állnak, bennük macskanyelv és konyakmeggy halmokkal. A fehér porcelántányér szélén, a palmetta-motívumos koszorúban feltűnik a jól ismert, kétnevű embléma.

Már az 1885-ös Országos Kiállítás díszoklevele jelezte a szakma elismerését. Gerbeaud két évvel a betelepülése után, 1886-ban csokoládéüzemmel bővítette tevékenységét. Az elnyert díjak, érmek koszorújában a később gyárrá fejlesztett üzem képével egy postai levelezőlap népszerűsítette – „Kugler Henrik utóda Gerbeaud csokoládégyára Budapest” felirattal – a céget. Az 1896-os millenniumi kiállításon a vállalkozás a régi királyi pavilont bérelte ki „Pavillon Royal Gerbeaud” névvel, így a Városligetben is fogadni tudta, majd azután is hosszú esztendőknél át szolgálta illusztris vendégeit. Az ezredévi ünnepséig folytatott munkássága elismeréseként aranyérmeket kapott és a Ferenc József-rend kitüntetését is elnyerte. Mivel termékei a világ távoli tájain is egyre inkább elterjedtek, úgy az 1898-as brüsszeli, mint az 1900. évi párizsi világkiállításon beválasztották a nemzetközi bíráló bizottságba. Párizsban a francia becsületrendet is átvehette. 1905-ben, amikor üzlettársa elhunyt, Gerbeaud már négy telephellyel rendelkezett Budapesten: a Gizella tér 7-ben és a belvárosi Kossuth Lajos utca 20. alatt cukrászdája és irodája működött, csokoládégyára az ugyancsak belvárosi Duna u. 1-ben üzemelt, a Városligetben pedig – a már említett – Royal-pavilon várta a vendégeket. Mindezeket fenntartva, terjeszkedett tovább a kettős monarchia Adria-parti területein is. 1909-ben megvásárolta a fiumei csokoládégyárat, a népszerű Abbázia (ma Opatija) mediterrán üdülőhelyén pedig cukrászdát nyitott.

A Gerbeaud házaspár magyarországi üzleti tevékenységének negyedszázados évfordulóján a Buda-

pest Székesfővárosi Cukrászok és Mézeskalácsosok Ipartestülete nagyszabású ünnepséget rendezett. Ezen száznál többen, köztük arisztokraták, udvari és minisztériumi tanácsosok, hivatalnokok, újságírók és a cég alkalmazottai vettek részt, amelyről külön albumot adtak ki. *Fémes Beck Vilmos*, a neves szobrászdinasztia sarja, réz emléklakettet készített a házaspár profil-portréjával, alatta ezzel a szöveggel: „1884-1909 / Gerbeaud Emil és neje / 25 éves munkálkodásának emlékére szeretettel ajánlják / Margit, Olga, Marie”. Pályatársaik és vendégeik mellett beosztottaik is tisztelték, szerették őket. A családias légkör dokumentuma 1912-ből egy két nyelvű „Zeugnis-Bizonyítvány”, *Teti Mária* felíró részére, aki kifogástalan magaviselete és szorgalma által, teljes meglepedésünket kiérdemelte. Távozás saját kérelmére történt”. A cég bemutatott éves üzleti jelentései szerint a bevételek egészen az első világháborúig folyamatosan növekedtek.

A népszerű portrészobrász, *Stróbl Alajos* – a műtermi dokumentumfotók szerint – tisztán egyenruhát viselt, miközben 1918-ban Gerbeaud Emil mellszobrát mintázta. Modellje hanyag eleganciával, kigombolt ingnyakában lazán átvett kendővel ült előtte. Miközben ezt a patinázott bronzpéldányt a múzeum őrzi, a feleségéről egyidejűleg készült mellszobor eltűnt vagy végleg megsemmisült. A világháborúval és a Monarchia összeomlásával járó problémákat (áru- és nyersanyaghiány, bér- és áremelkedés stb.) a cég megszorításokkal s korlátozásokkal átvészelte. A határokon túli veszteségeket, valamint az 1918-as forradalom és a kommün okozta károkat nehezebb volt kiheverni. Gerbeaud súlyosan megbetegedett, s végül rövid szenvedés után, 1919. november 8-án, hajnali 3-kor elhunyt. Temetésére a Kerepesi temetőben (ma: Fiumei úti sírkert) nagy tömeg gyűlt össze, nyughelye máig ott található.

Az óbudai Korona tér 1. sz. alatt megtekinthető kamarakiállítás április 5-éig látogatható.

W. I.

A Gerbeaud-cukrászda belseje (korabeli metszet) MKVM-archívum